ÖĞRENCİ KIYIMI

GELECEKLERİ YOKEDİLEN ONBİNLERCE
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİNİN ÖYKÜSÜ

SELİM DEMİRCİ

YARIN YAYINLARI

ÖĞRENCİ KIYIMI

•

Selim Demirci

YARIN YAYINLARI
EĞİTİM-GENÇLİK DİZİSİ
18.04.01
Birinci Baskı: Kasım 1985

Kapaktaki ve içerdeki çizgiler:
Hatay Dumlupınar

Yazışma adresi: PK: 1058, 34437 Sirkeci-İstanbul

ÖĞRENCİ KIYIMI

Selim Demirci

YARIN YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

AMAÇ ve ÇAĞRI 7
ATILMALARIN NEDENLERİ 9
Yapısal Nedenler 9
Yükseköğrenim Kapısında Yığılma 9
Yığılmayı Eritmede İlk Araç: Eğitim Enstitüleri 10
Yeni Bir Yöntem: Doldur Boşalt 12
Politik Nedenler 18
Akademik Düzenlemeler 19
Hukuksal Düzenlemeler 20
2547 Sayılı YÖK'ün 44. Maddesi
Değişmeden Önce Öğretim Süresi 20
2880 Sayılı Yasa ile Getirilen Değişiklik 20
Yeni Düzenlemenin Tek Mantığı Öğrenci Atmaktır 21

HUKUKSAL SORUNLAR 23
Yasaların Yürürlüğü ve Kazanılmış Haklar Sorunu 23
Üniversitelerarası Kurulun
Geçmişe Dönük Uygulamaları 25
44. Maddenin 3. Bendi Ne Diyor? 26
Hakkaniyet ve Adalet İlkelerine Aykırılık 27
Öğrenci Affından Doğan Adaletsizlik 27
Kullanılan Öğretim Sürelerinde Eşitsizlik 28
44. Maddenin Yoruma Gereksinmesi Vardır 28

ATILMALARIN SONUÇLARI 30
Atılmaların Ekonomik Sonucu: İsraf 30
Devlet Harcamalarında İsraf 30
Ailelerin Yaptıkları Harcamalar 31
Psikolojik Sonuçlar 31

ATILMALARA KARŞI NELER ÖNERİLEBİLİR? 33
YÖK'ün 44. Maddesi Değiştirilmelidir 33
Yasa Değişikliğine Dek Öğrencilere Af Uygulanmalıdır 34
Öğrencilerin Kazanılmış Hakları Savunulmalıdır 34
İkinci Kez Kalmaya İlişkin Uygulama, YÖK'ün 44.
Maddesinde Sayılan Nedenleri Aşmamalıdır 35

ATILMALARA KARŞI NE YAPILMALI? 36
Yasama Organını Etkileme 36
Partileri Etkileme 37
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri 37
İdari Yargı Yoluna Gitme 37
Atılmalar ve Öğrenci Dernekleri 38
Aileler ve Üniversite Öğrencisi Velileri 38
Siyasal Partiler 39

TABLOLAR

Tablo 1/Yıllara Göre Yükseköğretim Talebi ve Yeni Kayıt Kontenjanları ... 10
Tablo 2/ Yıllara göre Eğitim Enstitüleri, Öğretim Elemanı ve Öğrenci Sayısı ... 11
Tablo 3/ Bazı Üniversitelerin En Yüksek Kayıt Kapasiteleri (1960-1982) ... 13
Tablo 4/ Bazı Üniversitelerin Kayıt Kapasiteleri (1982-1983) ... 13
Tablo 5/ Yıllara Göre Yükseköğretim Kurumu ve Yeni Kayıtlar ... 14
Tablo 6/ Yükseköğretim Kurumlarında Öğrenci ve Okul Sayısı ... 15
Tablo 7/ Yükseköğretim Kurumlarında Öğretim Üyesi ve Öğrenci Sayısı ... 15
Tablo 8/ Yükseköğretim Kurumları Bütçelerindeki Gelişmeler ... 15

AMAÇ VE ÇAĞRI

YÖK'ün öğretim üyeleriyle başlattığı kıyım hareketi, bu kesimdeki operasyonunun hemen hemen tümüyle başarıya ulaşmasından sonra, bu kez de öğrencilere yöneldi. Gazetelerin yazdığına göre, Şubat '85 döneminde 5 bine yakın öğrenci yüksek öğretim kurumlarından çıkarıldı. Yine gazetelerde yeralan tahminlere göre, 1984-85 öğretim yılı bütünleme sınavlarından sonra atılacak öğrenci sayısının ise, 40 bin dolayında olması bekleniyor. Bu da içinde bulunduğumuz dönemde öğrenci gençliğin önündeki en önemli sorunlarından birini, "atılmalar"ın oluşturacağını gösteriyor.

Öğrenci atılmalarının önemi her şeyden önce yükseköğrenim tarihinde ilk kez bu denli yığınsal olarak gündeme gelmesinden kaynaklanıyor. Belki de, bırakalım ülkemiz tarihini bir yana, başka hiçbir ülkede bu sayıda öğrencinin aynı anda yükseköğretim kurumlarından atıldığı görülmemiştir. Yığınsal boyutlardaki bu atılmalar, YÖK sisteminin bir parçası olduğu ve YÖK'ün tahripkar yüzünü somut biçimde ortaya koyduğu için çok daha önemlidir. Her fırsatta YÖK'ün başarılarını saymakla bitiremeyenler bile, 40 bine yakın öğrencinin sokağa atılmasından sonra YÖK'ün gerçek yüzünü ve yükseköğretimimizde yarattığı tahribatı gizleyemeyecekler, gizlemeye de kalkışmayacaklardır.

Evet, 1985-86 döneminde öğrenci gençliğin en önemli sorunlarından birini atılmalar oluşturacak. Bunun doğal sonucu olarak da önümüzdeki dönemde öğrenci gençliğin başlıca savaşım alanlarından biri atılmalar. Atılmalara karşı savaşım yalnızca bu yıl atılan ve atılacak öğrencilerin okullarına dönmelerine yönelik olmayacak. Atılmaların geçici bir olgu olmayıp YÖK sisteminin bir parçasını oluşturması ve bu yıl atılan öğrencileri her yıl binlercesinin izleyecek olması, savaşımın, atılma tehdidinin tümüyle öğrenci gençliğin üzerinden kaldırılmasına yönelik olmasını gerektiriyor.

Son yıllarda ülkemizde öğrenci gençlik, üstünde istendiği gibi tasarruflar yapılan, itilip kakılan bir kesimi oluşturuyor. Toplumumuzun her kesimi için geçerli olan "susan insanlar" yaratma çabası en yoğun olarak işçiler ve öğrenciler üstünde yürütülüyor. YÖK

sisteminin yaratmak istediği gençlik için de kısaca, "susan gençlik" nitelemesi yapılabilir. Bu yüzden atılmalara karşı gösterilecek çaba, bir yandan da öğrenci gençliğin hak ve söz sahibi olmayan, "susan bir gençlik" konumundan kurtulmasının bir aşaması olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, atılmaların, (incelikli deyişiyle "kayıt silmeler")gerçek boyutlarını ortaya koymaya yöneliktir. Atılmalar her şeyden önce bir sistem sorunudur. Sistemin öğrenci düşmanı yüzü, nasıl çalıştığı da anlatılarak, ortaya konmaya çalışıldı. Atılmaların politik etkileri tartışılırken, öbür yandan da "hukuki" temelleri tartışıldı. Atılmaların sözde gerekçesi olan "israfa son verme" gerekçesinin aslında bir sonuç olduğu, atılmalar sonunda bu sorunun daha da büyüyeceği, salt parasal israf değil, başka bir düzeyde insan israfına, gençliğin, dolayısıyla geleceğin israfına yol açacağı gösterilmeye çalışıldı.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu gerçekler, yalnızca öğrencilerin görevlerine ışık tutmakla, içinde yaşadıkları sistemin özünü açığa çıkartmakla kalmayıp aynı zamanda öğrencilerin dışındaki toplumsal güçlerin de ilke olarak soruna nasıl yaklaşması gerektiğini ortaya koymaya çalışıyor.

Demokrasinin varlığı ya da yokluğunu anlamak için, birbirine bağlı iki kesimin, işçiler ve öğrencilerin durumunu gözlemek yeterlidir. Ne zaman işçiler ve öğrenciler ve onların örgütleri, sendikaları, dernekleri baskı altına alınıyor, yok ediliyorsa, ekonomik haklarına saldırılıyorsa, demokrasinin varlığını öne sürmek de insanları kandırmaktan öte bir şey ifade etmez. Bu nedenle, öğrencilerin varlığını tehdit eden can yakıcı sorunları "atılmalar", demokrasi yanlısı tüm kişi, kurum parti ve kesimlerin de sorunudur.

ATILMALARIN NEDENLERİ

YAPISAL NEDENLER

YÜKSEKÖĞRENİM KAPISINDA YIĞILMA

Yükseköğrenim kurumları önündeki öğrenci yığılması, ülkemizdeki eğitim sisteminin en büyük sorunlarından birini oluşturuyor. Yükseköğrenim önündeki bu yığılmanın ekonomi ve istihdam politikalarından kaynaklanan nedenleri bulunmakla birlikte, en önemli nedeni kuşkusuz eğitim sistemimizdeki çarpıklık oluşturuyor.

Ortaöğretimin mesleksel bilgi ve beceri kazandıramaması, bir meslek ya da bir konuda beceri kazanabilmek için yükseköğretim yapmanın zorunlu oluşu, ortaöğretimin yan çıkışları olmayan bir kanal gibi tüm yükünü üniversite kapısına boşaltması sonucunu doğuruyor. Yatay geçişleri olan, başka eğitim kurumlarına geçişlere olanak tanıyan, üretime orta derecede uzmanlaşmış bir işgücü sunan ortaöğretim politikası yerine, hiçbir mesleki beceri kazandırmayan günümüz Türkiyesi'nin ortaöğretimi, üniversitelerimiz önündeki yığılmanın başlıca nedenidir. Bu saptamaya resmi organlar da katılıyor:

"Ülkemizin sosyo kültürel yapısı ile ortaöğretim kademelerinin mahiyetinden kaynaklanan üniversite önündeki yığılma problemi son yıllarda kayıt kontenjanlarındaki artışa rağmen gittikçe büyümüştür."[1]

"Yükseköğretim kurumlarının kapısında öğrenci yığılmasının başlıca nedeni, ortaöğretimde yetenekleri geliştirici, yeteneklere göre yöneltici çok boyutlu bir düzen uygulanmamış olmasıdır." [2]

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 1974-75 öğretim yılında ÜSYM sınavlarına giren öğrenci sayısı 229.994 iken, 10 yıllık süre içinde yüzde 209'luk bir artışla 481 bine ulaşmıştır. Sınavlar sonunda üniversite kapılarından içeri giremeyen öğrenci sayısı da aynı süre içinde yüzde 109'luk bir artış göstermiştir. 1980-81 öğretim yılında

1. V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesindeki Gelişmeler, 1972-1983, DPT Yayınları, No: 1975, s. 374.
2 IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, s. 27.

TABLO 1
YILLARA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİM TALEBİ
VE YENİ KAYIT KONTENJANLARI

Yıllar	ÖSYM Sınav başvurusu	Yeni Kayıt Kontenjanı	Yüzde	Üniversiteye giremeyen
1974-75	229 994	59 247	25.7	170 747
1975-76	281 273	57 197	20.5	224 076
1976-77	316 341	58 292	18.4	258 049
1977-78	357 511	36 546 (1) 122 940 (2)	10.2 (1) 34.2 (2)	234 571
1978-79	373 866	41 000 (1)	19.9 (1)	332 832
1979-80	420 476	44 891	10.6	375 585
1981-82	407 877	62 538	15	345 439
1982-83	408 579	115 792	28.3	292 787
1983-84	361 328	126 259	35	235 069
1984-85	437 118	132 543	30.3	304 575
1985-86	481 000	156 525	32.5	324 000

Kaynak: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1972-83 ÖSYM Açıklamaları, DPT Yayınları.

üniversite kapısından geri dönen öğrenci sayısı rekor düzeye ulaşmıştır. Bu dönemde üniversite sınavlarına giren 443.359 öğrenciden yaklaşık yüzde 90.5'ini oluşturan 401.787 öğrenci hiçbir yükseköğretim kurumuna girememiştir.

Yükseköğretim kurumları önündeki bu yığılma, yükseköğretim kurumları ve siyasal iktidarlar için önemli bir baskı oluşturmuştur. Bu durum siyasal iktidarları yükseköğretim kurumları önündeki yığılmanın baskısını hafifletecek önlemler aramaya itti. Ne var ki bu önlem arayışı, eğitim sisteminde köklü düzenlemeleri içeren önlemler yerine, kısa erimli, yapay çözümlere yöneldi. "Gerekli fiziki imkanlar hazırlanmadan yeni yüksek okullar ve üniversiteler açılmıştır. Yüksek öğretim öğrencilerinin bilim dallarına dağılımıyla kalkınmanın gerektirdiği insan gücü arasında denge sağlanamamıştır." 3

YIĞILMAYI ERİTMEDE İLK ARAÇ: EĞİTİM ENSTİTÜLERİ

Üniversiteler önündeki yığılma problemine yapay çözüm arayışları ilk ifadesini, eğitim enstitülerine ilişkin politikalarda buldu. Daha önce öğretmen meslek liselerini bitirenler ilkokul öğretmeni

3 V. Beş Yıllık Plan Öncesindeki Gelişmeler, 1972-1983, DPT Yayınları, s. 376.

olabilirken, 1975'lerden başlayarak açılan çok sayıda iki yıllık eğitim enstitüsünde ilkokul öğretmeni yetiştirilmeye başlandı. Yine aynı yıllarda ortaöğretime öğretmen yetiştiren üç yıllık eğitim enstitülerinin hem sayıları, hem de kapasiteleri, büyük oranlarda artırıldı. Ülkenin öğretmen gereksinmesini gözününe alan bir planlama olmadan, gerekli yatırım yapılmadan ve yeterli öğretim elemanı sağlanmadan eğitim enstitülerinin sayı ve kapasitelerini artırma yoluna gidilişi, bir yandan üniversiteler önündeki yığılmanın eritilmesi amacına dayanırken, bir yandan da politik bir örgütlenme aracı olarak düşünülüyordu.

TABLO 2

YILLARA GÖRE EĞİTİM ENSTİTÜLERİ, ÖĞRETİM ELEMANI VE ÖĞRENCİ SAYISI

Yıllar	E. Enstitüsü Sayısı	Öğretim Elemanı	Öğrenci
1970-71	12	188	6763
1971-72	16	672	7496
1972-73	16	702	9052
1973-74	17	768	13605
1974-75	32	958	24223
1975-76	52	1456	32213
1976-77	57	1740	57370
1978-78	65	2107	79247
1978-79	63	2870	88913
1979-80	34	1811	41272
1981-82	31	1422	40560

Kaynak: DİE Yüksek Öğretim İstatistikleri.

Eğitim enstitüsü, buralarda okuyan öğrenci ve öğretim elemanı sayılarının yıllara göre değişimine ilişkin bilgilerin, 1974-75 öğretim yılından başlayarak eğitim enstitülerinin yüksek öğrenim talebini emme aracı olarak kullanıldığı yolundaki savımızı desteklediği görülüyor. Sözü edilen öğretim yılında bir önceki yıla göre, hem enstitü, hem de öğrenci sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık iki kat artmış, artışlar daha sonraki yıllarda da sürmüştür. Ancak öğrenci sayısındaki artışlar, enstitü ve öğretim elemanı sayısına oranla daha büyük oranlarda arttı. 1973-74 öğretim yılında 17 olan enstitü sayısı 1978-79 yılında yüzde 290'lık bir artışla 63 olurken, aynı dönemde 13.605 olan öğrenci sayısı yüzde 553'lük artışla 88.913'e yükseldi. 1973-74 öğretim yılında bir öğretim elemanına düşen öğrenci sayısı 18 iken, 1978-79 da 30'a yükseldi. Bunlar, eğitim enstitüsü öğrenci

sayısındaki artışların, üniversiteler önündeki yığılmayı eritme amacıyla yapıldığını ortaya koyuyor. Tablo 1 ve Tablo 2 birlikte incelendiğinde, eğitim enstitülerinde öğrenci sayısının arttığı yıllarda, yükseköğrenim kayıt kontenjanlarında da önemli artışlar olduğu görülür. Tablo 1'deki verilere göre, 1977-78 öğretim yılında yükseköğrenim kontenjanları bir önceki yıla göre yaklaşık iki kat artmıştır. Ancak sözü edilen yılda 122.940 olan yüksek öğrenim kontenjanlarının yüzde 70'ini eğitim enstitüleri ilk kayıt kontenjanları oluşturuyor. Eğitim enstitüleri ve burda okuyan öğrenci sayıları azaltıldığında yüksek öğretim kontenjanları da düşmüştür."... Burdan da görüleceği gibi, yüksek öğrenim oranlarındaki artış suni boyutlar taşımaktadır. Son yıllardaki düşüşün sebebi eğitim öğrencilerinin ara vermesi ile ilgilidir. Tam nitelik ve süre ile yüksek öğretim gören öğrenci oranının daha da düşük olması gerekir." 4

Öğretmen sayılarının ülke gereksinmesinin çok üstüne çıkmaya başlaması sonucu, üniversiteler önündeki yığılmayı eritmek için izlenen bu yol tıkanmaya başladı. Bir zamanlar 80.000'lere çıkan eğitim enstitüsü kontenjanları 1979-80 yılında 4088'e düşürüldü. 5

YENİ BİR YÖNTEM: DOLDUR BOŞALT

Eğitim enstitü yolunun tıkanması yükseköğretim kurumları önünde yığılma sorununun tekrar büyümesi sonucu doğurmuş; eğitim enstitü örneğinde olduğu gibi geçici önlemler yerine daha kalıcı önlemlerin gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Aranan yöntem YÖK'ün kurulmasından bir süre sonra bulundu. Yöntemin özü daha fazla öğrenciyi yükseköğretime almak. Mezun etmeden eleyerek atılmayı kaçınılmaz hale getirerek, kabı büyütmeden kabı doldurup boşaltmaktı. Bu yöntem 1982-83 yılından başlayarak uygulanmaya başladı ve bir önceki, yıla göre yükseköğrenim kurumlarına yaklaşık yüzde 86 oranında daha fazla öğrenci alındı ve bu daha sonraki yıllarda da sürdürüldü.

1982-83 öğretim yılında hemen tüm üniversiteler, 1960'dan bu yana ulaştıkları en yüksek kayıt kapasitelerinin çok üzerinde öğrenci almışlar. Yalnızca Ege Üniversitesinde yüzde 30'luk bir azalma görülüyor. Toplam artış ise yaklaşık yüzde 40 oranında. Ancak gerek Ege Üniversitesindeki azalış, gerekse toplam artış miktarı yanıltıcıdır. Bilindiği gibi, 1982-83 yılında yapılan yeni düzenlemelerle, çeşitli üniversitelerden ayrılan fakülte ve yüksek okullarla yeni üniversiteler kuruldu. Örneğin, daha önce Ege Üniversitesi bünyesinde olan İzmir Tıp Fakültesi, hukuk fakültesi, idare ve işletme fakültelerinin

4 Ramazan Taşdurmaz, Türkiye'de Yüksek Öğretimle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi, DPT Yayınları, Mayıs 1982.
5 DİE Yüksek Öğretim İstatistikleri.

TABLO 3
BAZI ÜNİVERSİTELERİN EN YÜKSEK KAYIT KAPASİTELERİ (1960-1982)

Üniversite Adı	En yüksek kayıt	Yılı
Ankara Üniversitesi	5553	1960
ODTÜ	2565	1977
Hacettepe Ü.	2826	1975
İstanbul Ü.	6489	1965
İTÜ	1915	1977
Ege Ü.	4945	1975
Atatürk Ü.	2546	1976
KTÜ	680	1972
Boğaziçi Ü.	200	1965
Toplam	27689	

Kaynak: Ramazan Taşdurmaz, Türkiye'de Yüksek Öğretimle İlgili Verilerin Değerlendirilmesi.

TABLO 4

BAZI ÜNİVERSİTELERİN KAYIT KAPASİTELERİ (1982-1983)

Üniversite adı	Kayıt Kapasitesi	En Yüksek Kontenjana Göre artış oranı
Ankara Üniversitesi	7980	% 43
ODTÜ	3903	% 52
Hacettepe Ü.	4411	% 61
İstanbul Ü.	8256	% 27
İTÜ	4058	% 111
Ege Ü.	3438	-% 30
Atatürk Ü.	3801	% 49
KTÜ	2132	% 213
Boğaziçi Ü.	744	% 272
Toplam	38723	% 39.8

Kaynak: DİE Yüksek Öğretim İstatistikleri 1982-83

birleşmesinden oluşan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve inşaat, yerbilimleri, makine fakültelerinin birleştirilmesinden oluşan Mühendislik ve Mimarlık Fakülteleri 1982-83 yılında 9 Eylül Üniversitesi'ne bağlandı. Bu fakültelerin 1982-83 yılı kayıt kapasiteleri toplamı olan 3.301 rakamı, Tablo 3'de Ege Üniversitesi 1982-83 kayıt kapasitesi

olarak gösterilen rakama eklendiğinde, daha önce ulaşılan en yüksek kapasiteye göre yüzde 30'luk bir azalma yerine yüzde 43 oranında artış olduğu görülür. Bu olgu diğer üniversiteler için de geçerlidir. Bu nedenle 1982-83'deki kayıt kapasitelerinin daha önce ulaşılan en yüksek kayıt kapasiteleri toplamından fazlalığı yüzde 40'ın çok çok üzerindedir. Kontenjan artışlarındaki gelişmeyi inceleyebilmek için yıllara göre okul ve yeni kayıt sayısını karşılaştırmak daha yararlı olacaktır.

TABLO 5

YILLARA GÖRE YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU VE YENİ KAYITLAR

Yıllar	Yük. Öğr. Kur. Sayısı	Yeni Kayıt Sayısı	Öğrt. Kurumu Baş.Yeni Kayıt Sayısı
1976-77	334	86345	258
1977-78	349	122340	352
1978-79	361	41034	113
1979-80	347	44891	125
1980-81	334		
1981-82	334	62538	187
1982-1983	273	115792	424
1984-1985	288	109035	379
1984-1985	301	132543	440

Kaynak: DİE, DPT, YÖK İstatistikleri.

Tabloda görüldüğü gibi, kontenjan artırma politikasının başladığı 1982-83 öğretim yılında bir öğretim kurumuna düşen yeni kayıt sayısı, eğitim enstitülerine kapasitenin çok üzerinde öğrenci alındığı 1977-78 yılına oranla bile yüzde 20 oranında artmıştır. Bir önceki öğretim yılına (1982-83) göre artış oranı ise yüzde 126'dır. 1984-85 öğretim yılında bu artış, 1977-78 yılına göre yüzde 25, 1981-82'ye göre ise yüzde 135 oranındadır.

Yüksek öğretim kurumlarının kayıt kontenjanlarındaki bu artış, 1984 yılında YÖK'e politik destek sağlamak için çıkarılan öğrenci affı ile birleşince, artan öğrenci miktarını yüksek öğretim kurumları çekemez oldu. Gerek öğrenim kurumu ve öğretim üyesi sayısı, gerek üniversitelere ayrılan ödenek miktarları bir anlamda fiziki kapasiteleri, artan öğrenci sayısını karşılayamaz oldu.

Aşağıdaki tabloları incelediğimizde, üniversitelerdeki öğrenci sayısındaki artışın öğretim üyesi sayısı, öğrenim kurumu sayısı ve yükseköğrenim harcamaları bileşenlerinden kabaca oluşturduğumuz

TABLO 6

YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARINDA ÖĞRENCİ VE OKUL SAYISI

Yıllar	Okul Sayısı	Öğrenci sayısı	Okul başına düşen öğrencisi sayısı
1981-82	334	210314	719
1982-83	273	276946	1014
1983-84	288	323375	
1984-85	301	470000	1561

Kaynak: DİE + DPT + YÖK.

TABLO 7

YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMLARINDA ÖĞRETİM ÜYESİ VE ÖĞRENCİ SAYISI

Yıllar	Öğr. Üye Sayısı	Öğrenci Sayısı	Bir Öğr. Üyesine düşen öğrenci sayısı
1981-82	22 223	240364	11
1982-83	21 814	276946	13
1983-84	20 200	348000	17
1984-85	21 740	470000	22

Kaynak: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesi Gelişmeler + V. Beş Yıllık Plan Döneminde Sektörel Gelişmeler + YÖK.

TABLO 8

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI BÜTÇELERİNDEKİ GELİŞMELER

Yıllar	Yükseköğretim Kurumlarına Ayrılan Ödeme Toplamı (Cari Fiyatlarla)	1985 Fiyatlarıyla [6]
1981	58.877.771.000	195.562.600.000
1982	65.464.099.000	161.066.200.000
1983	84.849.763.000	154.638.600.000
1984	120.482.637.000	162.651.500.000
1985	150.132.400.000	150.132.400.000

Kaynak: 1981, 1982, 1983, 1984, 1985 Yılları Katma Bütçe Kanunları

6 1985 yılı fiyatlarının hesaplanmasında enflasyonun her yıl yüzde 35 oranında gerçekleştiği kabul edilmiştir. Bilindiği gibi, gerçekte enflasyon oranları çok daha yüksektir.

yükseköğrenim kapasitesindeki artışların çok üzerinde olduğu görülecektir.

Kaldı ki, artırılan kontenjanlar okullaşma oranını yükseltmediği gibi üniversite önündeki yığılmaları da önleyememiştir.

1981-82 öğretim yılında 334 olan yükseöğrenim kurumu sayısı 1984-85 öğretim yılında yaklaşık yüzde 10 azalma ile 301'e düştü. Aynı yıllar içinde öğrenci sayısı yüzde 96 oranında artarak, 240.364'den, 470.000'e yükseldi. Bunun sonucu olarak, öğrenim kurumu başına düşen öğrenci sayısı 719'dan 1561'e yükselerek, yüzde 117'lik bir artış gösterdi. Öğrenci sayısının kapasitenin çok üstünde artışı sonucu öğrenciler anfilere sığmamaya, ders dinleyebilmek için anfiler önünde kuyruğa girmeye başladılar.

"Örneğin Ankara Hukuk Fakültesi öğrencileri sabah erkenden kalkıp en geç 07.00'de okul kapısının önünde oluyorlar, kuyruğa giriyorlar. Yaklaşık 8 bin öğrencinin okuduğu bu fakültedeki sabah kuyruğunun nedeni anfide yer bulabilmek. Sona kalan dersi ya ayakta dinleyecek ya da hiç giremeyecek. Fakülte yönetimi sorunu çözmek için bahçedeki oturma banklarını anfinin içine yerleştirme yoluna başvurdu." 7

Öğretim üyesi sayılarının öğrencilere oranı da hemen hemen aynı gelişmeleri gösterdi. 1981-82 öğretim yılında 22.223 olan öğretim üyesi sayısı yüzde 2'lik bir azalma ile 1984-85 yılında 21.740'a düşerken, öğrenci sayısındaki artış yukarıda belirttiğimiz gibi yüzde 96 oldu. Bir öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı da aynı dönem içinde 11'den 22'ye yükselerek, yüzde 100 oranında arttı.

YÖK'le getirilen düzenlemelerle öğretim üyeleri üzerindeki yükün de oldukça önemli miktarda artış gösterdiği gözönüne alınırsa, öğretim üyesi yetersizliğinin yukarda değindiğimiz oranların ifade ettiğinden daha büyük boyutlar taşıdığı görülür. Bir öğrenciye düşen öğrenci miktarının 11 olduğu dönemde ara sınavları bulunmamasına karşın, bu miktarın 22'ye yükseldiği yıllarda öğretim üyeleri her dersten en az dört ara sınavın kağıtlarını okumak durumunda kalmışlardır. "Örneğin Ankara Üniversitesi SBF'de 100 kişiye ders vermek durumunda olan bir öğretim üyesinin, bir öğretim yılı boyunca okuyacağı sınav kağıdı sayısı 6 bin'dir." 8

YÖK yetkilileri öğretim üyesi yetersizliğini kabul etmemekle birlikte, gizlemeyi de başaramıyorlar. YÖK'ün öğretim üyesi arayan ilanlarına gazete ilan köşesinde sıkça rastlanır oldu. Ankara Hukuk Fakültesi'nde İdare Hukukundan sonra Kamu Hukuku ana bilim dalında da ders verecek öğretim üyesi kalmadı. 9 üniversite rektörünün üniversitelerarası kurul toplantılarında dile getirdikleri sorunların başında öğretim üyesi yetersizliği bulunuyor. Öğretim üyesi yetersizliğinin en somut biçimde yaşandığı yer KTÜ Tıp

7 Cumhuriyet Gazetesi, 26 Ekim 1984.
8 Cumhuriyet Gazetesi, 26 Ekim 1984.
9 Cumhuriyet Gazetesi - Siyaset 85 Eki, 5 Eylül 1985.

Fakültesi oldu. 1 Ekim 1984 tarihinde resmen öğretime başlayan KTÜ Tıp Fakültesi'nde öğretim üyesi yetersizliğinden uzun süre ders yapılamadı. 10 Öğretim üyesi yetersizliği öğretim üyelerince de yakınma konusu durumuna geldi. "Öğretim üyesi sınırlı. Yüzlerce öğrencinin katıldığı gayrı ciddi bir ortamda peşpeşe yapılan sınavların kağıtlarını okumakla boğuluyoruz. Zaten öğretim üyesi sayısı öğrenciye oranla durmadan düşüyor."11

1981 yılında yükseköğretim kurumlarına ayrılan ödenek miktarı 1985 yılında 1981 yılına göre yüzde 154 artışla 58.877.771.000 TL'den 150.132.400.000 TL'ye yükseldi. Öğrenci başına düşen ödenek miktarı ise 244.000 TL'den 319.000 TL'ye yükselerek, yüzde 30 oranında arttı. Ancak, bu artış 1981-85 yılları arasındaki fiyat artışlarından kaynaklanıyor. Yıllık yüzde 35 oranında enflasyon olduğunu varsayarak yaptığımız hesaplamada ilginç bir tablo ortaya çıkıyor. Buna göre, 1981 yılında 1985 yılı fiyatlarıyla 195.562.600.000 TL olan toplam yükseköğretim kurumları ödenekleri yüzde 23 oranında azalma ile 150.132.400.000 TL'ye; öğrenci başına gerçek ödenek miktarı ise yüzde 154 oranında azalma ile 813.000 TL'den 319.000 TL'ye düşmektedir. Öğrenci sayısındaki artışa karşın yükseköğretim kurumları ödeneklerinin gerçekte gösterdiği azalma, öğrenci sayısındaki artışı üniversitelerin ekonomik olarak da kaldırmalarına olanak bulunmadığını gösteriyor.

Kontenjan artışları ve öğrenci affı sonucu bu kez yükseköğrenim içinde oluşan ve yükseköğrenim kapasitesinin taşıyamayacağı denli ağır olan öğrenci yığılmasının eritilmesi için getirilen yöntem YÖK sisteminin diğer bir parçasını oluşturuyordu. Sistemin özü son derece basitti: yükseköğretime alınan öğrenci fazlasını üniversiteden atmak. "Geriye doğru yürüyen yasa hükümleriyle verilen hakları büyük ölçüde kısıtlayan YÖK kararlarının altında yatan neden olarak üniversite kontenjanlarının büyük ölçüde artırılması gösteriliyordu. Öğrenciler anfilere, dersliklere sığmıyorlardı. Bu durum, YÖK'ün kendine övünç payı çıkarttığı başarı oranlarını düşürürken, sihirli YÖK formülü bulundu: Madem çok öğrenci alıyoruz, öğrenci atılması da YÖK ilkelerine göre hızlı işleyecek bir yöntemle olmalı. Anfiler ve derslikler hızlı doldurulmalı, ondan daha hızlı bir şekilde de boşaltılmalı." 12 Atılmaların çoğunluğunun nedenini oluşturan, 2547 sayılı YÖK'ün 44. maddesindeki değişikliğin, yükseköğretim kontenjanlarının artırıldığı 1982-83 öğretim yılının hemen sonrasında öğrenci affının da hemen öncesinde olması, atılmaların kontenjan artışlarını karşılayan sistemin bir parçası olduğu yolundaki görüşümüzü güçlendiriyor.

Bu arka arkaya geliş salt bir rastlantıyla açıklanamaz. Toplumun yönetilmesinde rastlantılara yer yoktur. Üniversitenin önemli bir

10 Cumhuriyet Gazetesi 26 Ekim 1984.
11 Cumhuriyet Gazetesi, 2 Mart 1985.
12 Ümit Aslanbay, Cumhuriyet Gazetesi-Siyaset 85 Eki, 5 Eylül 1985.

bileşeni olan öğretim üyelerinin tasfiyesi sırasında, artırılan kontenjanlar, çıkartılan öğrenci affı bir rastlantı değildi. Açık bir politik manevraydı. Öğretim üyelerinin tasfiyesinin yaratacağı tepkilerden öğrencileri yığınsal olarak uzak tutmak, üniversite bileşenlerini birbirinden ayırmak amacına yönelikti. Artırılan kontenjanlar, tanınan ek sınav hakkı, af YÖK'e karşı oluşmuş tepkileri öğretim üyesi sorunu ile sınırlamak, YÖK'ün olumsuzluklarını öğrenciler düzeyinde, kitlesel olarak yumuşatmak amacıyla uygulamaya kondu. Bugün sistem bütün acımasızlığı ile öğrenci düşmanı yüzünü gösterince, kontenjanların da yükseltilmesine gerek kalmadığı düşünülmüş olmalı ki, kontenjanların yüzde 3 düşürüleceği açıklandı. Harçlara belli ölçüde ısındırılınca, hemen yüzde 100 artırıldı. Bütün bunlar sıradan bir rastlantıdan çok bilinçli bir planın uygulmaya konduğunu göstermiyor mu?

POLİTİK NEDENLER

Atılmaların temel nedeninin üniversiteler önündeki yığılmanın eritilmesi olduğunu yukarıdaki bölümde anlatmaya çalıştık. Yığılmaları eritmede bu yolun seçilmesinin altında ise politik nedenler yatıyor:

1. Her şeyden önce yükseköğretim kurumlarına çok sayıda öğrenci alınması YÖK'e politik destek sağlama amacını taşıyor. Yükseköğretime ve bilim yaşamına vurduğu darbelerle, hemen her kesimin tepkisini çeken YÖK, yükseköğretim kurumlarına çok sayıda öğrenci alımını YÖK uygulamalarının bir basarısı olarak yığınlara sunuyor. Nitekim YÖK yetkililerinin açıklamalarında başarı göstergesi olarak kontenjanların artırılması gösteriliyor.

2. YÖK'ün, öğretim üyesi kıyımını yoğunlaştırdığı dönemlerde, üniversitedeki güçlerin tümünü aynı anda karşısına almaması için öğrenci affı çıkarılmıştı. Bu arada gerek kontenjan artışları ile, gerek öğrenci affı ile fazladan alınan öğrencilerin daha sonra yeniden dışarı atılmalarını sağlayacak önlemlerin alınması da ihmal edilmedi.

3. Yükseköğretimde fazladan alınan öğrencileri atan otomatik sistemin kurulması ile, alınan öğrencilerden atılmalara karşın, yükseköğretim yapabilme şansına sahip öğrenci miktarında bir değişiklik olmadı. Ancak bu kez yükseköğretim hakkından yararlanamayan öğrencilerin bir kısmı, kendilerine olanak sağlandığı halde "tembelliklerinden" okuyamamış olacak, böylece eğitim sisteminin ayıbı bir ölçüde gizlenebilecekti.

4. Bu sistem ülke yöneticilerinin ve YÖK'ün yaratmak istediği gençlik tipinin gerçekleştirilmesi için de elverişli bir araç. Sürekli sınavların varlığı, sınıf geçme güçlüğü, buna karşın atılmanın kolaylaştırılması öğrencilere "göz açtırmama" yı amaçlıyor. Böylece, bireyci, kişiliksiz, apolitik, silik ve yılgın, özetle "uslu" bir gençlik yaratılmak isteniyor.

AKADEMİK DÜZENLEMELER

Öğrenci atılmalarını doğuran nedenlerden biri de gerek Yüsek Öğretim Kanunuyla, gerek YÖK ilke kararlarıyla getirilen akademik düzenlemelerdir. Özellikle yapılan düzenlemelerin sürekli değiştirilip kararlılığa kavuşturulmaması öğrencilerin yönetmelik değişmelerine ayak uyduramamaları sonucunu doğurdu. Yapılan düzenlemelerde getirilen değişiklikler hep öğrencilerin ders ve sınıf geçmelerini güçleştirici yönde oldu. Bunun en somut örneğini ara sınavların başarı notuna katkısındaki değişiklik oluşturuyor. Daha önce ara sınavları yıl sonu sınav başarı notunu yüzde 60 oranında etkiler ve yıl sonu sınavında 50 alma zorunluluğu bulunmazken, yapılan değişiklikle, ara sınav notlarının katkısı yüzde 40'a indirildi ve yıl sonu sınav notunun en az 50 olması koşulu getirildi. Böylece ara sınav notu ortalaması 100 olan öğrenci yıl sonu sınavında 40 alırsa, ortalaması 64 olmasına karşın başarısız sayılıyor.

Sözkonusu değişiklik Üniversitelerarası Kurul'un 1984 yılı sonlarında yaptığı değişikliktir. Ve hukuk kurallarına aykırı olarak, sınavların büyük bir bölümü yapıldıktan sonra gerçekleşen bir değişiklik olmasına karşın, 1983-84 öğretim yılının başından başlayarak geçerli kabul edildi.

Bu arada, üniversitelerin bazıları bu ders geçme ve sınav yönetmeliğini 1981-82 öğretim yılından başlayarak geçerli saydılar. İstanbul Üniversitesi, İTÜ, Boğaziçi ve Mimar Sinan üniversiteleri bunlar arasında bulunuyor. Marmara ve Yıldız üniversiteleri de 1982-83'den başlayarak geçerli saydılar. Üniversitelerin bu tutumu, kuşkusuz öğrencilere karşı tavırlarının sonucu oluşuyor.

Yine önce YÖK düzenlemeleriyle, daha sonra da yasa değişikliğiyle, her dersten her dönem en az iki kez ara sınavı zorunluluğu getirilmesi ve yıl sonu sınavlarına girebilmek için ara sınav notu ortalamalarının en az 40 olması da sınıf geçmeyi zorlaştıran etkenlerden biri oldu." ..10 ders okuyan öğrenci bir yarıyılda en az 20 ara sınavına girmek durumundadır. Bu derslerin 5'i uygulamalı ise, sayı 30 olur. Beş dersin öğretim üyesi ikişer fazla sınav yaparsa bu sayı 40'ı bulur. Böylece 70 gün olarak belirlenen bir yarıyılda öğrenci tam 40 kez sınava girecektir. Bu sınavlardan sonra 10 kuramsal, 5 uygulamalı olmak üzere, toplam 15 yarıyıl sonu sınavı vardır. Bu sayılar, görüldüğü gibi günde 4-5 sınav yapılmasına neden oluyor. 13

Yapılan düzenlemelerle ders geçmenin zorlaştırılması, ders geçmenin zorlaştırılmasıyla da olabildiğince çok sayıda öğrencinin atılması amaçlanıyor.

13 M. Tahir Hatiboğlu, Eğitim mi Sınav mı?, Bilim ve Sanat Dergisi, Sayı: 37.

HUKUKSAL DÜZENLEMELER

2547 SAYILI YÖK'ÜN 44. MADDESİ DEĞİŞMEDEN ÖNCE ÖĞRETİM SÜRESİ

Maddenin değişmeden önceki şeklinde, normal öğretim sürelerine ek olarak, ön lisans düzeyinde eğitim yapılan kurumlarda bir, dört ya da daha uzun süreli lisans düzeyinde eğitim yapan kurumlarda iki yıl ek süre tanınıyordu. Böylece, dört yıllık lisans düzeyinde öğretim yapan bir öğretim kurumunda öğrenim gören öğrenci altı yıl; beş ya da altı yıllık lisans düzeyinde öğretim yapan bir öğrencinin sekiz yıl içinde öğretimini bitirme şansı bulunuyordu.

Açıkladığımız bu genel kurumların iki ayrılışı durumu vardı: İlkine göre birinci sınıfta okuyan öğrenciler, iki yıl içinde birinci sınıfın tüm derslerinden başarılı olamazlarsa, normal ve ek öğrenim süreleri gözönüne alınmaksızın, üniversite ile ilişkileri kesiliyordu. İkinci olarak da normal ve ek öğrenim süreleri sonunda öğretimi bitiremeyeceği anlaşılan öğrencilerin bu sürelerin bitmesi beklenmeden öğretim kurumuyla ilişkisinin kesileceği öngörülüyordu.

2880 SAYILI YASA İLE GETİRİLEN DEĞİŞİKLİK

19 Ağustos 1983 tarih ve 2880 sayılı yasa ile YÖK'ün bazı maddeleri değiştirildi. Değiştirilen maddelerden biri de, öğretim süresini düzenleyen 44. madde idi. 2880 sayılı yasanın 25. maddesi ile YÖK'ün 24. maddesinde yapılan değişiklik şu yenilikleri içeriyordu.

a) Normal ve ek öğrenim süreleri sonunda en çok üç dersten başarısız olan öğrencilere iki yarıyıl daha ek süre veriliyordu.

b) Öğrencilerin bir dersin sınavına girebilmesi için o derse devam etmeleri, her yıl içinde açılacak en az iki ara sınava katılmaları ve o dersin uygulamalarını başarılı olarak tamamlamak zorunluluğu getiriliyordu.

c) Sınava katılabilmek için en az ara sınav notu ortalamasını ve ara sınavnotlarının başarı notuna katkısını saptama yetkisi üniversitelerarası kurul'a tanındı. Bu değişikliğin uygulanması hukuksal tartışmalara yolaçabilecek biçimde oldu. Bu konu aşağıda ayrıca tartışılacak.

d) Anılan yasayla getirilen en önemli değişiklikle de bir dersin ara sınav, uygulama, devam ve sınav koşullarından birini yerine getiremeyenlere, bir kereye özgü olmak üzere o dersin kayıt, devam, ara sınavı ve uygulama koşullarını yerine getirme hakkı verildi; bu koşullardan birinin yerine getirilmemesi durumunda öğrencinin üniversite ile ilişkisinin kesileceği hükmü getirildi.

Bu değişiklik ve YÖK tarafından uygulanışı, hukuksal açıdan

tümüyle tartışılacak niteliktedir. Hukuksal sorunlar bölümünde bu değişiklik de ayrıntılı olarak tartışılacak.

Maddedeki düzenlemenin tutarsızlık ve çelişkilerini tartışmaya geçmeden önce, 44. maddenin (a) fıkrasının en son biçimine göre atılma nedenlerini özetleyelim. Bunu yaparken ve aşağıdaki bölümde düzenlemenin mantıksızlığını tartışırken, hukuksal sorunları gözönüne almadan, maddenin bugünkü uygulanış biçimini esas alacağız. Son duruma göre atılma nedenleri şunlar:

1- Normal ve ek süreler sonunda öğrenimi bitirememek.
2- Herhangi bir dersten iki yıl üstüste başarısız olmak.
3- Birinci yıl derslerinin tümünden iki yıl içinde başarılı olamamak.
4- Normal ve ek süreler sonunda öğretimi bitiremeyeceği anlaşılmak.

YENİ DÜZENLEMENİN TEK MANTIĞI ÖĞRENCİ ATMAKTIR

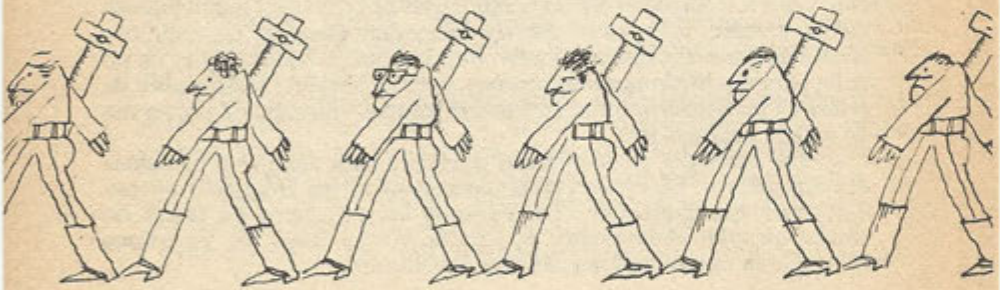
44. maddenin a fıkrasının son biçimine şöyle bir gözatmak bile, düzenlemenin belli bir mantıksal bütünlükten yoksun ve çelişkilerle dolu olduğunu görmek için yeterli olacaktır. Tabi, ne olursa olsun öğrenci atma mantığını esas almazsak. Bu düzenlemede ilk bakışta görülebilecek mantıksızlık ve çelişkileri şöyle sıralayabiliriz:

a) Getirilen değişiklikle, hangi sınıfta olursa olsun, bir dersten iki yıl üst üste başarısız olma durumu atılma nedeni olmuşken, birinci sınıf derslerinden iki yıl içinde başarılı olamama durumunun atılma nedeni olarak korunmasının mantığını anlamak güçtür. Şimdi birinci sınıfta okuyan bir öğrencinin iki yıl üst üste bir dersten başarısız olduğunu varsayalım. Bu öğrenci hem birinci sınıftaki derslerinin tümünden iki yıl içinde başarılı olamadığından, hem de bir dersten iki yıl başarısız olduğundan atılacaktır. Böylece aynı durum için iki ayrı atılma nedeni bulunmaktadır. Genel olarak atılma nedeni olan bir durumu birinci sınıf öğrencileri için ayrıca tekrarlamanın "ilmi" nedenini anlamak güçtür.

b) Fıkranın birinci bendindeki ek sürelerin, bir dersten iki yıl üst üste başarısız olanların atılacağı hükmüyle birlikte nasıl uygulanacağı merak konusu. Son sınıfa dek hiç kalmadan gelen bir öğrenci, son sınıfta üç dersten başarısız olursa, fıkranın birinci bendine göre üç yıl daha öğrenim hakkına sahip olurken, üçüncü bentteki hükme göre de ertesi yıl bu derslerin birinden yeniden kalması durumunda üniversite ile ilişkisi kesilecektir.

c) Bu durumda ek sürelerden yararlanılması nerdeyse olanaksız duruma geliyor. Ek süreleri kullanmak ancak bir yıl kalıp bir yıl geçen öğrenciler için olanaklıdır. Bir yıl kalıp bir yıl geçme de ancak iki sınıfta olanaklı olabilmekte, üç sınıfta bir yıl kalıp bir yıl geçme durumunda öğrenim süresi dolmuş olmaktadır.

Tüm bunlara göre, ek sürelerden yararlanabilme hakkı, sanki iki sınıfı ikişer yılda geçmek gibi özel bir durum için öngörülmüştür. Bu düzenlemelere göre, birinci sınıftaki derslerin tümünden ilk yılda başarılı olan, iki ve üçüncü sınıftaki derslerinden ikişer yılda geçen ve son sınıfta üç dersten kalan öğrenci toplam 7 yılda öğrenimini tamamlayabilecekken, hiç yıl yitirmeden üçüncü sınıfa gelen, bu sınıftaki bir dersinden borçlu geçen ve son sınıftaki derslerinin çoğundan geçmesine karşın, üçüncü sınıftaki dersinden yeniden kalan öğrenci öğrenimini beş yılda tamamlama şansı varken atılacaktır. Birinci öğrencinin ikinci öğrenciye tercih edilmesi için mantıklı hiçbir neden bulunamaz herhalde.

HUKUKSAL SORUNLAR

2880 sayılı yasayla yapılan değişikliğin, 2547 sayılı YÖK'ün öğretim süresine ilişkin 44. maddesinde çelişkiler ve tutarsızlıklar yarattığını gördük. Değişiklik ve değişikliğin uygulanma biçimi aynı zamanda hukuksal bazı sorunları da taşıyor.

YASALARIN YÜRÜRLÜĞÜ VE KAZANILMIŞ HAKLAR SORUNU

Bilindiği gibi yasalar kural olarak yürürlüğe girdikten sonraki olaylara uygulanır. "Kanunlar esas itibarıyla geleceğe ait hükümleri, emirleri ve yasakları kapsar. Bu kaide hem akli ve hem de iktisadi ve siyasi mülahazalarla izah edilir." 14 2547 sayılı kanunun 44. maddesini değiştiren 2880 sayılı Kanun 19 Ağustos 1983 tarihinde yürürlüğe girdi. Daha önce uzun uzun anlatıldığı gibi, bu değişiklikle, öğretim süresine ilişkin hakka önemli sınırlamalar getirildi. İşte bu değişikliğin yasanın yürürlüğe girmesinden önce yüksek öğretim kurumlarında kayıtlı bulunan öğrencilere uygulanıp uygulanamayacağı önemli bir hukuksal sorun oluşturuyor.

Yasalar kural olarak yürürlüğe girdikten sonraki olaylara uygulanabilirse de, yine yasada hüküm bulunması koşuluyla geçmişe de etkili olabilirler. "Bir kanun, kural olarak yürürlüğe girdikten sonraki olayları düzenler. Bu hak ve adaletin bir gereğidir. Bununla birlikte hak ve adalete aykırı olmamak şartıyla ihtiyaç ve zaruret halinde kanunlar yayınlanmalarından önceki olayları kapsayacak, kısaca geriye yürüyen kurallar koyabilirler." 15 Görüldüğü gibi yasa koyucu dilerse yasaları geçmişe etkili kılabiliyor. Ancak bunun da sınırı bu uygulamanın "hak ve adalete uygun olması" ve böyle bir uygulamanın "ihtiyaç ve zaruret"ten doğmuş olmasıdır. Ayrıca bu sınırlama kazanılmış hakları ihlal etmemelidir. Bu sınırlamaların

14 Ord. Prf. Dr. Sıddık Sami Onar, İdare Hukuku Esasları, İstanbul 1966, s. 370.
15 Prof. Dr. Tahsin Bekir Balta, İdare Hukukuna Giriş, 1968-70, s. 118.

birinci kaynağı Anayasa'dır. Anayasa'mızın 2. maddesi Cumhuriyetin niteliklerini sayarken Cumhuriyetimizin aynı zamanda "hukuk devleti" olduğunu belirtiyor. Hukuk devleti kavramı Anayasa'ya iş olsun diye konulmamıştır. Yine hukuk devleti soyut bir kavram değildir, kendine özgü kuralları vardır. İşte hukuk devletinin içeriğini oluşturan kavramlardan biri de, kazanılmış hakların korunmasıdır. Kazanılmış hakların korunması ilkesinin hukuk devleti ilkesinin bir parçası olduğu hemen tüm hukukçularca kabul ediliyor. 16 Bu ilke aynı zamanda genel hukuk ilkeleri içinde de yer alıyor. Bazı hukukçular, genel hukuk ilkelerine Anayasa hükümlerinin bile üstünde bir yer tanıyor. 17 Anayasa mahkemesi de bir kararda hukukun genel ilkelerine kanundan da üstün bir yer vermiştir. 18

Yukarıda yeralan görüşleri özetlersek; kural, yasaların yürürlüğe girdikten sonraki olaylara uygulanmasıdır. Ancak hakkaniyet kurallarına ayrıkırı olmamak, kazanılmış hakları ihlal etmemek ve yasada açıkça belirtilmek koşuluyla, geçmişe de etkili olabilirler.

2547 sayılı kanunun 44. maddesini değiştiren 2880 sayılı yasada, değişikliklerin geçmişe uygulanacağına ilişkin bir hüküm bulunmuyor. Ancak, YÖK ilke kararlarıyla bu değişiklik tüm öğrencilere uygulanıyor. Bu uygulama ile yasa değişikliğinden önce kaydını yaptıran öğrencilerin kazanılmış hakkının ihlal edildiği öne sürülebilecek midir?

Gerek idare hukukçularımız ve gerekse de Danıştay, yasama ve yürütme organlarının tasarruflarıyla objektif durumların her zaman değiştirilebileceğini ve objektif durumları düzenleyen tasarrufların kazanılmış hak doğurmayacağını kabul ediyorlar. Ancak, düzenleyici tasarruftan subjektif bir hak doğmuş olması durumunda kazanılmış bir haktan söz edilebileceği de genel kabul görmektedir. "İdare hukukunun statülere dayanan objektif, tanzimi tasarruflara dokunan nezdinde müktesep hak mefhumu hiç bir zaman bahis mevzuu olamaz. Burada müktesep hak ancak statünün şartları dairesinde ferdi bir durum doğduktan yani umumi hukuki durum, ferdi duruma inkılap ettikten sonra bahis mevzuu olabilir." 19 Burada öğretim süresine ilişkin bir hakkın ne zaman kişiselleşeceği, yani "Ferdi duruma inkilap edeceği sorusu gündeme gelmektedir. Bu soruya yanıtı kazanılmış hak kurumunun amacının ne olduğunu düşünerek yanıt aramak daha doğru olacaktır." Sonradan yapılacak işlemlerin önceden yaratılmış hukuki durumları değiştirmesi hukuktan beklenen güvenlikle bağdaşmaz. İdari işlemin geriye yürümemesi ilkesinden, uygulamada idare edilenlerin kazanılmış haklarının korunmasında yararlanılıyor. Çünkü, bu kurulmuş durumlarla, kazanılmış hakları korumak ve hukuki ilişkilerde istikrarı sağlamak ihtiyaç ve

16 A.g.e., s. 62.
17 Prof. Hamza Eroğlu, İdare Hukuku Dersleri, S. Yayınları, Ankara 1974.
18 Any. Mah., E. No. 1963-123, K. No 1963-243, Any. Mah. Kar. Dergisi, Sayı: 1, s. 348.
19 Ord. Pr. Dr. Sıddık Sami Onar, a.g.y, s. 482.

zorunluluğundan doğmuş sosyal bir hukuk kuralıdır. 20

Şimdi daha önce birinci sınıfı iki yılda geçmek koşuluyla altı yılda öğrenimini bitirme hakkına sahip olarak üniversiteye giren ve hiç kalmadan üçüncü sınıfa gelen bir öğrencinin daha dört yıl (bazı koşullarla beş yıl) okuma hakkı varken, tek dersten iki yıl kalma durumunda atılma kuralını getiren bir değişikliğin bu öğrenciye uygulanmasının "hukuktan beklenen güvenliğe" ve "hukuki ilişkilerdeki istikrar ihtiyacı"na uygun olup olmayacağını düşünelim. Durumun ne hukuksal ilişkilerdeki istikrar gereksinmesine ne de hukuktan beklenen güvenliğe uygun düşmediği açık. Bu nedenle, öğretim süresine ilişkin hakkın, öğretime başlamış bulunan öğrenci için "subjektif bir hak"ka dönüştüğünü ve kazanılmış hak oluşturacağını kabul etmek gerekir. Bugüne dek öğretim sürelerine ilişkin uygulamalarda böyle oldu; öğretim kurumu yönetmeliklerinde genellikle değişiklikten önce kayıt olmuş öğrencilere eski yönetmeliklerin uygulanacağına ilişkin hükümler yer aldı. Örneğin YÖK'ten önceki 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun ek geçici 2. maddesi ile daha önce kayıtlı öğrencilerin hakkı saklı tutuldu. 2547 sayılı Kanunun geçici 13. maddesi de, benzer bir hüküm taşıyor.

Özetle:

a) 2880 sayılı yasanın 19 Ağustos 1983 tarihinde yürürlüğe girmesi ve daha önce kayıtlı öğrencilere de öğretim süresine ilişkin değişikliğin uygulanacağını belirtir bir hükmü olmaması,

b) Öğretim sürelerine ilişkin hakkın öğrenim kurumuna kayıtla subjektif bir hakka dönüşmesi ve kazanılmış hak oluşturması,

nedenleriyle 2880 sayılı yasayla getirilen değişikliğin 1983-84 öğretim yılından önce yükseköğretime başlamış öğrencilere uygulanmaması gerekmektedir.

ÜNİVERSİTELERARASI KURULUN GEÇMİŞE DÖNÜK UYGULAMALARI

2880 sayılı yasanın YÖK'ün 44. maddesini değiştiren 25. maddesiyle ara sınavları, yani vizeler de yasaya girdi ve ara sınavlarının dönem sonu sınavlarına etkisini belirleme yetkisi Üniversitelerarası Kurul'a verildi. Anılan yasa 17 Ağustos 1983 tarihinde çıkmasına karşın, Üniversitelerarası Kurul bir dersin sınavına girebilme ve ara sınavın başarı notuna katkısı konusundaki kararını 30 Temmuz 1984 tarihinde aldı ve bu kararını Hacettepe Üniversitesi Rektörünün isteğiyle 26 Ekim 1984 tarihinde değiştirdi. YÖK de bu kararı 30 Ekim 1984 tarihinde onayladı ve kararın geriye yürüyerek, 1983-84 öğretim yılından başlayarak uygulanacağını bildirdi. Üniversitelerarası Kurul'un yeni düzenlemesine göre ara

20 Lütfi Duran, İdare Hukuku Meseleleri, İstanbul 1969.

sınavlarının yüzde 40'ı ile yıl sonu sınavlarının yüzde 60'ı toplamı başarı notunu oluşturuyordu. Ancak yıl sonu sınav notunun en az 50 olması zorunluydu. Daha önceki düzenlemede ise, yıl sonu sınavının yüzde 40'ı ile ara sınavların yüzde 60'ı toplamının 50 olması yetiyor, yıl sonu sınavından en az 50 alma koşulu da bulunmuyordu. Böylece öğrenciler ara sınavlarına ve yıl sonu sınavlarına eski düzenlemeye göre girmelerine karşın sonradan girdikleri bu sınavlar için başka bir düzenlemeye tabi oluyorlardı. Bu durumun da hukukta "istikrar" ilkesi ile ne denli uygunlukta olduğu ortadadır.

44. MADDENİN 3. BENDİ NE DİYOR?

YÖK'ün 2880 sayılı yasayla değişen 44. maddenin üçüncü bendi dikkatli okunduğunda bir nokta göze çarpıyor. Üçüncü bendin son bölümünde aynen şöyle deniyor: "Bir dersin, **devam, ara sınavı, uygulama** ve **sınav** şartlarından birini yerine getiremeyen öğrenciler; bir defaya mahsus olmak üzere eğitim-öğretim programının bağlı olduğu yükseköğretim kurulunun uygun göreceği ilk yarı yılda, o dersin **kayıt, devam, ara sınavı** ve **uygulama** şartlarını tekrar yerine getirirler. Bu şartlardan birinin yerine getirilememesi halinde öğrencinin üniversite ile ilişkisi kesilir." Şimdi dikkat edelim, bir dersin devam, ara sınavı, uygulama ve sınav koşullarından birini yerine getirmeyenler ikinci kez de kayıt, devam, ara sınavı ve uygulama koşullarını yerine getirmekle yükümlü tutulmuş ve bunlardan birinin yerine getirilememesi durumunda atılmaları öngörülmüştür. Peki, ikinci kez, kayıt, ara sınavı, devam ve uygulama koşullarını başarıyla yerine getiren öğrenci yarıyıl ya da yıl sonu sınavında başarısız olursa ne olacak? Bu öğrencilerin bu bende dayanarak atılmasına kolanak yoktur. Çünkü bent hükmüne göre ikinci kez yerine getirilmemesi durumunda atılmayı gerektiren koşullarkayıt, devam, ara sınavı ve uygulamadır. Sınav koşulu bu koşullar içinde yer almıyor. Bu yorumun yasanın lafzına fazla bağlı olduğu söylenebilir. Ancak bentteki düzenleme dikkate alındığında, bu savın haklı olmadığı görülür. Çünkü bentte koşullar birinci kez tek tek sayıldıktan sonra "yukarıdaki koşullar tekrar yerine getirilir, bu koşulları bu kez de yerine getirmeyenlerin üniversite ile ilişkisi kesilir" denebilirdi. Bu yola baş vurmayıp ikinci kez yerine getirilmesi gereken ve getirilmediğinde atılmayı gerektiren koşulların tek tek sayılması ve bunlar içinde "sınav" koşuluna yer verilmemesi bilinçli bir tercih gibi gözüküyor. Oysa YÖK ilke kararları ve üniversitelerin sınav yönetmeliklerinde ikinci kez yerine getirilmediğinde atılmayı gerektiren koşullar içine yukarıda belirttiğimiz genel ifade ile "sınav" koşulu dahil ediliyor. Böylece öğretim süresine ilişkin yasada bulunmayan bir sınırlama YÖK ve üniversite senatolarınca getirilmiş oluyor. Ne YÖK'ün ne de Üniversitelerarası Kurul'un, yasadaki

öğretim sürelerine ilişkin sınırlamaları genişletme yetkisi yoktur. Bu yoldaki uygulamalar da hukuken sakattır.

HAKKANİYET VE ADALET İLKELERİNE AYKIRILIK

ÖĞRENCİ AFFINDAN DOĞAN ADALETSİZLİK

29 Şubat 1984 gün ve 2384 sayılı yasanın 1. maddesiyle yükseköğretim öğrencilerine af uygulandı. Maddeyle 1976-77 öğretim yılı başından, 1983-84 öğretim yılı sonuna dek yükseköğretim kurumlarından kaydı silinen, silinme durumuna gelen ya da kendi isteği ile ayrılan öğrencilerin, üç ay içinde başvurmak koşuluyla kayıtlarının yenileneceği belirtildi. 1983-84 öğretim yılında kayıtları silinen öğrencilere bir hafta içinde kayıtlarını yineleterek öğrenimlerini sürdürme olanağı tanındı.

Adaletsizliğin nerden doğduğunu anlamak için A ve B adlı iki örnek öğrenci varsayalım. A ve B 1983-84 yılında tüm derslerinden kalmış olsun. Ancak, A'nın 1983-84 öğretim yılı sonuna dek kendi isteği ile öğretim kurumundan ayrılan öğrencinin aftan yararlanabileceğini kavrayarak, kaydını sildirip aftan yararlandığını, B'ninse bunu akıl edemediğini düşünelim.1984-85 yılındaA tüm derslerinden tekrar kalsa bile üniversite ile ilişkisi kesilmeyecek? B ise tek dersten kalsa bile okuldan atılacaktır. Örneği biraz farklılaştıralım. A yine tüm derslerinden kalmış veaftan yararlanmışB ise tek dersten borçlu olarak üst sınıfa geçmiş ve tek dersi nasıl olsa veririm düşüncesiyle kaydını sildirmemiş olsun. 1984-85 yılında A'nın yine tüm derslerden kaldığını, B'nin de üst sınıftaki derslerin tümünden geçip alt sınıftaki tek dersinden tekrar başarısız olduğunu düşünelim. Bu durumda yine A öğrenimini sürdürebilecek, B atılacaktır. Her iki örnekte de daha başarılı olan öğrenci atılırken, başarısız öğrenci aftan yararlanma uyanıklığını gösterdiği için üniversitede kalmaktadır.

Af yasasıyla böyle bir adaletsizlik yaratılmak istendiği düşünülemez. Bu adaletsizliğin giderilmesi için 1983-84 öğretim yılına dek geçirilen öğrenim süresi ve girilen sınavlar af kapsamı içinde düşünülmelidir. Yani YÖK'ün öğretim süresine ilişkin 44. maddesinden doğacak atılma hesaplarında 1983-84 öğretim yılı sonuna dek yitirilen süreler ve başarısız olunan dersler hesaba katılmamalıdır. Uygulama bu şekilde yapıldığında bu yıl hiçbir öğrencinin atılması sözkonusu olmayacaktır.

KULLANILAN ÖĞRETİM SÜRELERİNDE EŞİTSİZLİK

Daha önceki bölümlerde değinildiği gibi, bir yıl kalıp bir yıl geçen öğrenciler 7 yılda öğrenimi bitirme olanağına sahipken, bir dersten iki yıl üst üste kalan öğrenci öğrenimini 5 yıl içinde bitirme şansı varken atılıyor. Bu da daha iyi durumda olan öğrencinin, daha kötü durumdaki öğrenciye oranla öğrenimini bitirmek için daha az süreye sahip olması sonucunu doğuruyor. Bu durumun da hakkaniyet ve adalet ilkeleriyle bağdaştığı söylenemez.

44. MADDENİN YORUMA GEREKSİNMESİ VARDIR

Yukardaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi 2880 sayılı yasayla yapılan değişiklik öğretim süresine ilişkin düzenlemeyi çelişkilerle dolu duruma getirmiştir. Yine bu değişiklikle öğretim süresine ilişkin düzenleme ve uygulama hukuki bakımdan çeşitli sakatlıklar içermektedir. Bu nedenle 44. maddenin son biçimine öğrencilerin haklarını zedelemeyecek bir yorum getirilmesi zorunludur.

Böyle bir yorum için ilk başvurulacak kaynak YÖK'ün 44. maddesini değiştiren 2880 sayılı kanunun 25. maddesinin gerekçesidir. Bu yola başvurulduğunda durum daha ilginç boyutlar kazanıyor. 2880 sayılı yasa Danışma Meclisi'ne getirildiğinde 44. maddeyi değiştiren düzenleme 17. maddede yer alıyordu. Hükümet teklifindeki 17. madde ile 44. maddenin a bendinin değiştirilmişbiçimi aynen şöyleydi: "Yükseköğretim kurumlarında öğrenim yapan öğrencilere, bu kanunda öngörülen normal eğitim öğretim sürelerine ilaveten, dört yarı yıl öğretim yapan yükseköğretim kurumlarında dört yarıyılve daha uzun süre öğretim yapan yükseköğretim kurumlarında altı yarı yıl ek süre daha tanınır. Bu süreler sonunda en çok iki ders dışında öğretim programlarını başarılı olarak tamamlayamayanlara, bu derslerde de başarılı olabilmelerini sağlamak amacıyla iki yarı yıl ek süre daha tanınır.

Ayrıca, bir yükseköğretim kurumunun birinci sınıfında öğrenime başlayan öğrenciler, bu öğrenimin başlangıcından itibaren en çok iki eğitim-öğretim yılı içinde; sınıf geçme esasına göre eğitim yapan kurumlarda birinci sınıfta, ders geçme esasına göre eğitim yapan kurumlarda ise ilk yarıyılın bütün derslerinden başarılı olmaya mecburdurlar.

Yükseköğretim Kurulunca esasları belirtilen haklı ve geçerli sebepleri olmaksızın, yukarıdaki şartları yerine getiremeyerek öğrenimlerini tamamlayamayan ya da tamamlayamayacakları anlaşılan öğrencilerin öğretim kurumları ile ilişkileri kesilir." 21

Görüldüğü gibi 44. maddenin a fıkrasına getirilmek istenen değişiklik, ilk olarak sekiz yarı yıldan (dört yıldan) daha uzun süreli öğretim kurumlarındaki öğrencilerin ek sürelerinin dört yarı yıldan, altı yarı yıla çıkarılması, ikinci olarak da, normal ve ek öğrenim sürelerinde en çok iki dersten başarılı olamayan öğrencilere iki yarı yıl daha hak tanınması amaçlanıyordu. Kısaca, getirilmek istenen değişiklikler öğrencilerin yararına hükümler içeriyordu. Hükümet teklifindeki madde gerekçesinden de bu sonuç çıkıyor. Gerekçede, "2547 sayılı kanunun 44. maddesinin a ve c fıkraları değiştirilerek, sekiz yarı yıldan daha uzun süre eğitim-öğretim yapan kurumlarda normal eğitim öğretim süresine altı yarı yıllık bir ek süre tanınmış ve ek sürelerde tamamlandığı halde iki dersten başarısız olan öğrencilere iki yarı yıllık bir ek süre daha tanınmış ve açıköğretim için açıklayıcı hükümler getirilmişti."22

2880 sayılı yasa tasarısı ilk olarak Milli Eğitim Komisyonu'nda görüşüldü, öğretim süresine ilişkin değişikliği yapan 17. madde, yalnızca bir cümlede yer alan "neden" sözcüğü "sebep" olarak değiştirilerek, tasarıda olduğu biçimiyle aynen kabul edildi. Daha sonra Danışma Meclisi Genel Kurulunda görüşülen madde, yine hiçbir değişiklik olmaksızın aynen kabul edildi.

Danışma Meclisi'nde bu biçimde kabul edilen 2880 sayılı yasanın, 2547 sayılı yasanın 44. maddesini değiştiren 17. maddesi Danışma Meclisi'nde bu biçimde çıktıktan sonra MGK'da görüşülerek 19 Ağustos 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. Tasarıda 17. maddede düzenlenen öğretim süresine ilişkin değişiklikler resmi gazetede yayınlanan metnin 25. maddesinde yeralıyor ve öğrenciler lehine getirilmek istenen değişiklikler kaldırılarak, tek dersten iki yıl üst üste kalan öğrencilerin atılacağına ilişkin hükümle, vizeler değişikliğe "monte" ediliyordu. Bu değişikliğin nedenini ise, YÖK yöneticilerinin, özellikle de İhsan Doğramacı'nın MGK üzerindeki telkinleri oluşturuyordu. Gerek bir dersten iki yıl üst üste kalmanın, gerekse vizelerin daha önce YÖK ilke karlarında yer almış olması bu kanıyı doğuruyor.

2880 sayılı yasanın öğretim süresine ilişkin 25. maddesinin aslında öğrenciler lehine değişiklikler getirmek amacıyla gündeme getirilmiş olması, 44. maddeye ilişkin olarak yapılacak yorumlarda gözönünde bulundurulmalıdır. Maddenin çelişkilerinin öğrencilerin haklarını ihlal etmeyecek bir yorumla giderilmesi zorunludur. Yapılacak yorumlarda değerli bir hukukçumuzun şu sözleri dikkate alınmalıdır: "Sözcüklere sıkı sıkıya bağlı, katı filolojik bir yaklaşım gerçekçi ve inandırıcı olamaz. Olağanüstü dönemde o gereksinme içinde getirilmiş, geçici rejime özgü bir yasal düzenlemenin normal yaşamda geçerliliği sanırım iddia edilmeyecektir." 23

21 Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 2 nci Yasama Yılı, 19. Cilt, s. 26.
22 A.gy. 132 nci br., s.2.
23 Kazım Yenice, Görevlerinden Uzaklaştırılan Personelin Durumu, Cumhuriyet Gazetesi, 4 Eylül 1985.

ATILMALARIN SONUÇLARI

ATILMALARIN EKONOMİK SONUCU: İSRAF

DEVLET HARCAMALARINDA İSRAF

1985 yılında yükseköğretim harcamaları için ayrılan ödenek miktarı 152.132.400.000 TL'dir. Bu ödeneğin yaklaşık yüzde 10'u öğrencilerden alınan harçlarla karşılanıyor. Geriye kalan yaklaşık 140.000.000.000, 1985 yılında yükseköğrenim kurumlarındaki 470.000 öğrenciye bölündüğünde, öğrenci başına düşen yıllık devlet harcaması 297.892 TL'dir. Bu sene iyimser bir kestirimle, atılan öğrenci sayısının 30.000 olacağını ve atılan bu öğrencilerin ortalama 3 yıl öğrenim yaptığını varsayarsak, atılacak 30.000 öğrenci ile birlikte 30.000×297.892×3=26.810.280.000 TL'de sokağa atılmış olacaktır. Başka bir deyişle 30.000 öğrencinin sokağa atılması, İstanbul ve Ankara üniversitelerinin 1985 yılı bütçe toplamlarına eşit paranın çar çur olması demektir. Tasarruf yapılması gerekçesiyle sürekli zamlar yapılır, yine bu gerekçeyle KDV uygulamasına geçilirken, bu yollarla halktan toplanan paraları sokağa atmaya kimsenin hakkı yoktur.

1985 yılında yükseköğretim kurumları bütçesinde yalnızca tüketim malzemeleri harcama kalemi toplamı yaklaşık20.000.000.000, öğrenci başına düşen tüketim malzemeleri harcaması da 42.000 TL'dir. Bu rakam 30.000'le çarpıldığında, atılan öğrencilerin bir yıllık tüketim malzemeleri harcaması 1.276.595.000 TL olmaktadır. Yine atılan öğrencilerin ortalama üniversitede bulunma süresi 3 yıl olarak varsayılırsa, sırf tüketim malzemeleri alımı kaleminden yitirilen miktar 3.828.787.000 TL olmaktadır ki, bu miktar da örneğin öğrencinin okuduğu Anadolu Üniversitesi'nin 1985 yılı bütçe toplamından fazladır.

AİLELERİN YAPTIKLARI HARCAMALAR

Cumhuriyet Gazetesi'nin bir haberine göre, 1984 yılının sonlarında yurtta kalan bir öğrencinin aylık ortalama giderleri harçlarla birlikte 50.000 TL'dir. 24 Biz hesabımızda bir öğrencinin aylık harcaması olarak 15.000 TL'yi esas alacağız. Bu miktarın bir öğrencinin aylık gideri için çok olduğu herhalde öne sürülemez. Bu durumda bir öğrencinin yıllık harcaması 180.000 TL oluyor. Yine öğrencilerin üniversitede kaldıkları sürenin üç yıl olduğunu varsayarsak, atılan bir öğrencinin ailesinin kaybı yaklaşık 550.000 TL oluyor ki, bu rakam 50.000 TL maaşla çalışan bir işçi ya da memurun 11 aylık maaşıdır. 30.000 öğrenci ailesinin toplam kaybı ise 16.500.000.000 TL'dir.

Bu miktar devlet harcamalarındaki kayıpla birleştirildiğinde toplam kayıp 42 milyarı bulmaktadır ki, 1985 yılı yükseköğretim kurumlar bütçesi toplamının yüzde 28'ini oluşturuyor. Gerek atılacak öğrencilerin 50.000'den fazla olması olasılığının güçlü olması, gerek bir öğrencinin aylık harcaması olarak 15.000 gibi gülünç bir rakamı esas aldığımız gözönüne alınırsa, ekonomik israfın gerçek boyutları daha iyi ayırdedilir.

PSİKOLOJİK SONUÇLAR

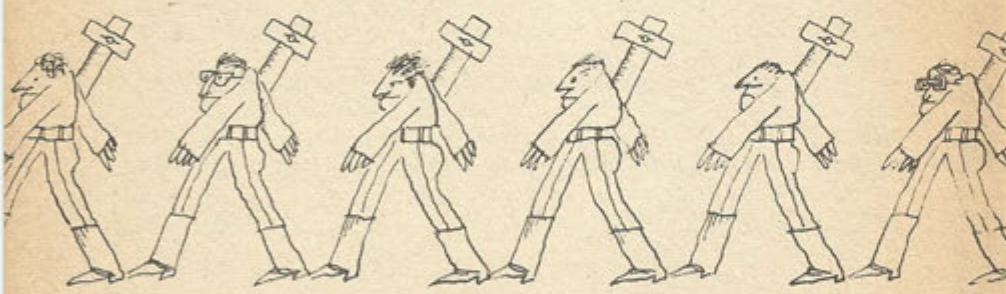
Ülkemiz gençliğinin hem tek tek bireyler olarak, hem de bütün olarak ekonomik, toplumsal, siyasal, eğitsel, cinsel, ruhsal birçok sorunu bulunuyor. Bu sorunların sürekli büyümesi ve çözümler getirilememesi gençliği beklentisizliğe, gelecekten güvensizliğe ve umutsuzluğa itiyor. Son yıllarda gençliğin topyekün bir dönemin sorumlusu ilan edilmesi, örgütlenmelerinin engellenmesi ve gençlere suçlu gözüyle bakılması, gençliğin yaşadığı psikolojik sorunları daha da ağırlaştırdı. Üniversite gençliği ise, bir yandan YÖK sisteminin getirdiği sürekli sınav psikolojisi içinde ve büyük ekonomik zorluklar karşısında adeta eziliyor. 1983 yılında cezaevine giren toplam 32.955 hükümlünün yaklaşık yüzde 53'ünü 16-29 yaş grubundaki insanlar oluşturuyor. 25 1975 yılında ise bu oran yüzde 45'dir. 26 Toplam intihar edenler içindeki 15-24 yaş grubu arasındakilerin oranı ise yüzde 28-40 arasında değişiyor. 27 Bu rakamlar ülkemiz gençliğinin içinde bulunduğu psikolojik ortamı yeterince gösteriyor.

Yükseköğrenim yapmanın büyük bir şans olduğu bir ülkede, yükseköğretim yapmaya hak kazanıp, belki de takıldığı tek ders yüzünden bu şansı yitiren öğrencilerin zaten varolan psikolojik sorunlarının ne denli derinleşeceği ve belki de yukarıdaki oranların

24 Cumhuriyet Gazetesi, 26 Ekim 1984.
25 1982-1983 DİE Adalet İstatistikleri.
26 Türkiye 1983 İstatistik Yıllığı.
27 Agy

daha büyümesine yolaçacağı ortadadır. Öğrencilerin yalnızca kendilerini binbir özverilerle ve binbir beklentiyle okutan ailelerine karşı duyacakları eziklik, atılacak öğrencilerin yaşayacağı sorunların büyüklüğü hakkında bir fikir verebilir. Buna bir de tek dersten iki yıl başarısız olma gibi haklı olmayan bir nedenle atılmanın yaratacağı öfkeyi eklemek gerekir.

Ülkemizde yükseköğretimde öğrenci okutmak, bilindiği gibi aileler açısından büyük özverileri gerektiriyor. Aylık gelirin ortalama 30-40 bin lira olduğu ülkemizde, bir öğrencinin ayda en iyimser kestirimle 15-20 bin lira harcaması olur. Aileler yalnızca çocuklarının kendilerinden daha iyi koşullarda yaşayabilmesi, bazen de kendi yaşamlarının da iyileşebilmesi için, çok büyük özverilerle çocuklarını okutuyorlar. Yıllarca bu özverilere katlandıktan sonra, sudan nedenlerle çocuklarının üniversiteden atılmasıyla tüm beklentilerinin yok olmasının, aileler üzerinde de derin yaralar açması kaçınılmazdır.

ATILMALARA KARŞI NELER ÖNERİLEBİLİR?

YÖK'ÜN 44. MADDESİ DEĞİŞTİRİLMELİDİR

Atılmalara karşı savaşımın temel hedefi, çelişik ve tutarsız hükümleriyle atılmaların temel kaynağını oluşturan YÖK'ün, 2880 sayılı yasanın 25. maddesiyle değişik 44. maddesinin değiştirilmesi olmalıdır. Yapılacak değişikliğe ilişkin önerilerimiz şunlardır:

a) Öğretim süresini düzenlerken temel alınacak ilke verimlilik açısından yükseköğretime alınan öğrencilerin en kısa yoldan üretime katılmasının sağlanması olmalıdır. Bunun için yükseköğretime giren öğrencilerden olabildiğince çoğunun mezun olması sağlanmalıdır. "Verim kavramı, yüksek öğretime kabul edilen öğrencilerin yıl ve zaman kaybetmeden mezun edilmesini gerektirir." 28 Öğrencilerin yıllarca üniversitede okuyup, üniversite önündeki yığılmanın bir eşini üniversite içinde yaratmaları ekonomik olmadığı gibi, her yıl binlerce öğrencinin öğretim kurumlarından atılması ve bunlara yapılan harcamaların boşa gitmesi de ekonomik açıdan verimli değildir. Bu iki nokta dikkate alındığında, şimdiye dek genellikle uygulanan ve yükseköğretimde okuyan öğrencilere normal öğrenim süresinin yarısı kadar ek süre tanıyan yol en uygun çözümdür.

b) Yükseköğretimde (yapılması gerekiyorsa) gerekli elemenin öğretimin ilk iki yılı içinde yapılmasının verimlilik açısından daha uygun olacağı düşüncesi genellikle kabul edilmektedir. 29 Bu düşünce doğru görülmekle birlikte, ülkemiz gerçekleri gözönüne alındığında "haklılığı" tartışma götürür. Ortaöğretim kurumlarımızdaki öğretimin kalitesizliğinin her yıl üniversite sınavları sonrasında yetkililerce yakınma konusu edildiği anımsanırsa, kalitesiz bir ortaöğretimden üniversite öğretimine geçen ve intibak zorluğu çekmesi doğal olan öğrencilerin elenmesi pek haklı gözükmüyor. Ayrıca, ikinci yıl sonunda, örneğin birinci sınıftaki tek dersinden başarısız olan

28 DPT Yüksek Öğrenim Özel İhtisas Komisyonu-Planlama Alt Komisyon Raporu, s.6.
29 Agy., s.8.

öğrencinin elenmesinin de "verimli" olup olmayacağı tartışmalıdır.

c) Sınıf geçme sistemi yerine ders geçme sistemi getirilmelidir. Bu konuda yalnızca DPT Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu - Sistem Değişikliği Alt Komisyon Raporu'ndan bir alıntı yapmakla yetiniyoruz. "Komisyonumuz genellikle ve bazı şartlar yerine getirildiğinde ders geçme sistemini benimsemiştir. Sınıf geçmenin geleneksel bir sistem olduğu, bir yıl içindeki derslerin yüzde 10'undan başarı sağlayamayan bir öğrencinin ertesi yıl derslerin yüzde 90'ını da tekrarlamasının bir israf olduğu belirtilmiştir." 30

d) Hangi koşulda olursa olsun son sınıftan öğrenci atmanın ekonomik olmadığı açıktır. Bu nedenle sınıf geçme sistemine göre öğrenim yapan durumlarda son sınıfa gelmiş öğrencilere, ders geçme esası uygulanan öğretim kurumlarında da toplam ders sayısının 3/4'ünden başarılı olmuş öğrencilere sonsuz hak tanınması daha akılcı bir çözüm olur.

Sonuç olarak; öğretim süresine ilişkin olarak düzenlemede, öğrencilere hiçbir sınırlama olmadan normal öğretim sürelerinin yarısı kadar ek süre, son sınıfa gelmiş ya da toplam derslerinin 3/4'ünden başarılı olmuş öğrencilere de sonsuz hak tanınmasını öneriyoruz.

YASA DEĞİŞİKLİĞİNE DEK ÖĞRENCİLERE AF UYGULANMALIDIR

Yasa değişikliği yapılana dek öğrencilerin mağdur olmasının önlenmesi için atılma durumuna gelen öğrencilere af çıkarılmalıdır. TBMM'den affa ilişkin bir yasa çıkması da zaman alacağından YÖK ilke kararlarıyla soruna bir çözüm getirilmelidir. Bukonuda akla ilk gelen 1984 yılında çıkan affın yarattığı ve daha önce açıkladığımız adaletsizliklerini önlemek amacıyla, 1984'de çıkan affın 1983-84 yılına dek yitirilen tüm yılları ve başarısız olunan tüm dersleri, öğrencilerin kayıt sildirip sildirmemiş olduğuna bakmaksızın kapsayacağının YÖK ilke kararlarıyla kararlaştırılmasıdır.

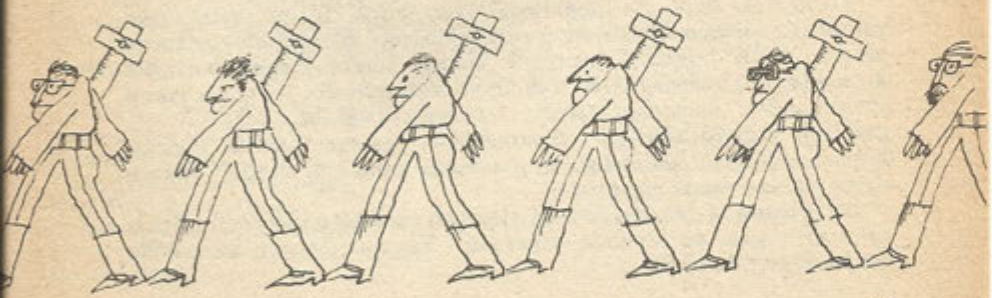
ÖĞRENCİLERİN KAZANILMIŞ HAKLARI SAVUNULMALIDIR

Kısa erimli savaşım hedeflerinden birisini de, 19 Ağustos 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2880 sayılı kanunla getirilen ve bir dersten bile iki yıl üst üste kalan öğrencilerin atılacağına ilişkin hükmün 1983-84 yılından önce yüksek öğretim kurumlarına girmiş öğrencilere uygulanmamasını savunmak oluşturmalıdır. Bu durumda bu öğretim yılında bu nedenle hiçbir öğrencinin atılması olanaklı olmayacaktır.

30 DPT Yüksek Öğrenim Özel İhtisas Komisyonu-Sistem Değişikliği Alt Komisyon Raporu, s.16.

İKİNCİ KEZ KALMAYA İLİŞKİN UYGULAMA, YÖK'ÜN 44. MADDESİNDE SAYILAN NEDENLERİ AŞMAMALIDIR

Hukuksal sorunlar bölümünde belirttiğimiz gibi, YÖK'ün değişik 44. maddesinde bir dersten birinci yıl başarısız olan öğrencilerin ikinci yıl kayıt, devam, arasınav ve uygulama koşullarından birini yerine getirememesi durumunda yükseköğretim kurumlarıyla ilişkilerinin kesileceği yeralıyor. YÖK ilke kararlarıyla bunun ikinci yıldaki yıl sonu sınavlarını da kapsar biçimde uygulanmasına karşı çıkılmalıdır. Yasanın koymadığı bir sınırlamanın YÖK ilke kararlarıyla konulamayacağı savunulmalıdır.

ATILMALARA KARŞI NE YAPILMALI?

Atılmalara karşı öğrencilerin ne yapacağı sorusu birkaç bakımdan önemli. Bilindiği gibi, bu ülkede bir süreden beri hak aramak, dilek ve düşüncelerini belirtmek, dilekçe vermek suç sayılmaya, öyle gösterilmeye çalışılıyor. Hakkını arayana, "sen, yoksa 12 Eylül öncesine mi dönmek istiyorsun?" sorusu sorulmuş, dilekçe veren öğrenciler postanelerden 1. şubelere götürülmüş, haklarında disiplin kovuşturmaları yapılmış, bazılarına da cezalar verilmiştir.

Bunda o denli ileri gidildi ki, parlamentoya sorunlarını anlatmaya giden öğrenciler, yasak bölgeye girmiş gibi gözaltına alındı, onların öğrenci olmaktan önce bu ülkenin yurttaşları olduğu unutturulmak, potansiyel suçlu olarak gösterilmek istendi.

Bu durumda bilinen bir gerçeği yineleyeceğiz: Haklara kullanılarak sahip çıkılır; haklar kullanılarak, keyfilik altedilir.

Atılmalara karşı ne yapılacağını belirleyen en önemli belge, beğensek de beğenmesek de, Anayasa'dır. Öğrenciler, Anayasa'nın hakkını arayan, sorunlarını çözmeye çalışan yurttaş ya da yurttaş topluluğuna tanıdığı tüm hak ve özgürlükleri sonuna dek eksiksiz kullanmalıdırlar.

YASAMA ORGANINI ETKİLEME

Atılmalara karşı ne önerilmeli bölümünde ve bu çalışmanın bütününde sorunun bir sistem sorunu olduğunu gözler önüne sermeye çalıştık. YÖK bugünkü biçimiyle kaldığı sürece sorunlar artarak sürecektir. Bu nedenle YÖK bütünüyle değiştirilmeli, yarattığı yıkım onarılmalıdır. Atılmalar sorunu da buna bağlıdır. YÖK'ün 44. maddesi değiştirilmediği, yönetmelikler yasanın üstüne çıktığı, öğrenci aleyhine uygulandığı, uygulamada karışıklık sürdüğü sürece atılmalar da artarak sürecektir.

Bu nedenle 44. maddenin değiştirilmesi gerektiğini söyledik. Bunu yapacak organ da yasama organıdır. Yasama organı bu yönde harekete geçirilmelidir.

a) Dilekçe: Atılan ve atılma tehlikesi bulunan tüm öğrenciler, yasama organını atılmaların nedenleri ve bireysel ve toplumsal sakıncalarını anlatan dilekçeleriyle aydınlatmalıdırlar. Atılmaların, bir tembellik sorunu olmadığı YÖK'ün çelişkilerinden kaynaklandığı açığa çıkarılmalıdır. Bu yönde TBMM Başkanlığına ve eğitim komisyonuna dilekçeler yazılmalıdır.

b) Parlamenterleri ziyaret: Yine sorunun parlamentoya yansımasını sağlamak amacıyla başta TBMM başkanı ve siyasal parti grup temsilcileri olmak üzere, parlamenterler ziyaret edilip atılmaların haksızlığı ve olumsuz sonuçları anlatılmalıdır. Ayrıca, bu konuda yapılacak yasa değişikliği teklifierininhazırlanmasına öğrenci temsilcilerinin de katılması sağlanmalıdır.

PARTİLERİ ETKİLEME

Atılmalara ilişkin savaşımın başarıya ulaşabilmesi için, sorunun kamuoyuna iyi yansıtılması ve sürekli gündemde tutulması gerekir. Bunun için, siyasal partilerin soruna sahip çıkmalarının sağlanması zorunludur. Bu konuda partiler arasında ayrım yapılmadan, tümüyle ilişkiye geçilmelidir. Böylece, daha çok partinin sorunla ilgilenmesi sağlanabileceği gibi, öğrencilerin partilerle ilişkiye geçmesinin "siyaset yapmak" amacını değil, sorunlarının kamuoyuna duyurulması amacını taşıdığı daha iyi ortaya konacaktır.

TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ

Ülkemizde son aylarda yaşanan değişim, toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılmasını olanaklı duruma getirdi. Sorunun kamuoyuna duyurulmasının en etkin yollarından biri, tüm Türkiye'deki atılan öğrencilerle ailelerinin katılacağı açık hava toplantıları ve gösteri yürüyüşleri düzenlenmesi olacaktır. Sıkıyönetim ve olağanüstü hal yetkililerinin toplantı ve yürüyüşler için izin vermemesi durumunda, sıkıyönetim ve olağanüstü halin kaldırılmış olduğu illerde toplantı ve yürüyüş yapılabilir.

İDARİ YARGI YOLUNA GİTME

Hukuksal sorunları tartıştığımız bölümlerde, 2547 sayılı YÖK'ün, 2880 sayılı yasanın 25. maddesiyle değişik 44. maddesinin uygulanması ve öğrencilerin atılması durumunda hukuksal açıdan çeşitli sakatlıklar doğacağını belirtmiştik. Özellikle uygulamanın 1984-85 yılından önceki kayıtlı öğrencilerin kazanılmış haklarını ihlal eder biçimde uygulanması, öğrenci affıyla doğan adaletsizliğin

giderilmemesi ve ikinci kez kalmaya ilişkin olarak 44. maddede sayılmış hallerin genişletilmesi durumunda, idari yargıda atılmaya ilişkin işlemin iptali olasıdır. Bu nedenle atılan tüm öğrencilerin idare mahkemelerinde iptal davası açmalıdır. Dava açma çalışmaları da bir kampanya biçiminde sürdürülebilir.

ATILMALAR VE ÖĞRENCİ DERNEKLERİ

Öğrenci dernekleri uzun bir tüzel kişilik kazanma kavgası verdiler. Tüzel kişilik kazandıkları bugünlerde önlerine böylesi genişlikte ve yığınsal bir sorun geldi durdu. Bu sorunun çözümü yolundaki çabalarda öğrenci derneklerine önemli ve öncü bir işlev düşüyor. Öğrencilerin bu sorununa öğrenci derneklerinden başka hiçbir kurum, onlar kadar sahip çıkamaz, izleyicisi olamaz.

Öğrencilerin sendikal örgütleri olan öğrenci dernekleri bu sorunu işsiz-sendika ilişkisi boyutunda ele almalıdır. Birinci olarak, atılmış öğrencilerin atılmalarını engelleme konusunda yapılacak hukuki ve diğer girişimleri örgütlemelidirler. İkinci olarak, öğrencilerin üstündeki atılma tehdidinin ortadan kaldırılması yönünde sözünü ettiğimiz çabayı göstermelidirler.

Bazı fakültelerden atılmış öğrencinin hiç olmaması, o fakülte öğrenci derneklerinin soruna seyirci kalmasına yol açmamalıdır.

AİLELER VE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ VELİLERİ

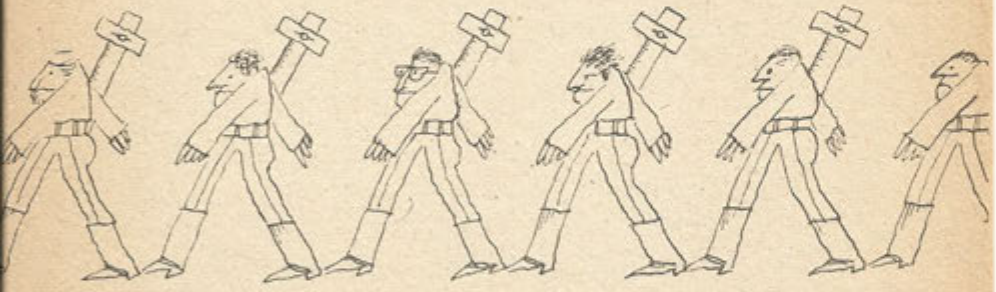
Çalışmamızda da gösterdik ki, ailelerin katlandıkları yük, çektikleri çile küçümsenemeyecek denli büyüktür. Aileler, yürürlükteti bu sistem altında atılmaların çocuklarının tembelliğinden geldiğine inanmıyorlar.

Ateş düştüğü yeri daha çok yakar, atılan öğrencilerin velileri bu ateşin sıcaklığını daha yakından tatmak zorunda kalacaklar. Sonuçta da "çocuğumun atılmasını önlemek için ne yapabilirim?" telaşı içinde olacaklar. Sorunun bireysel kalan çabalarla bütünüyle çözülmeyeceğini, bu çalışmada ayrıntılarıyla gösterdik. Ortak çabanın oluşturulmasının, günümüz koşullarındaki en uygun biçimi, öğrenci velileri derneğini oluşturmak olarak gözüküyor.

Öğrenci velileri topluluğu ya da derneği öğrencilerin gerek TBMM, gerekse diğer bütün girişimlerinde yanında olmalıdır. Bu çabada tek tek velilere olduğu kadar, siyasal partilere ve meslek kuruluşlarına da büyük görevler düşüyor.

SİYASAL PARTİLER

Siyasal partilerin, özellikle de ülkenin demokratikleşmesi için savaşım verdiklerini söyleyen partilerin öğrencilerin atılmaya karşı verdiği savaşıma sahip çıkmaları gerekiyor. Çünkü atılmalar her şeyden önce ülkemizdeki tüm toplum kesimlerinin üzerinde baskı oluşturulmasını amaçlayan, içinde "insan unsuru"na , "hak" kavramına yer vermeyen düzenlemelerin bir parçasıdır. Tıpkı 1402'likler gibi, tıpkı grev hakkı elinden alınmış işçiler gibi. Ayrıca atılmalara karşı verilen savaşımın ülkemizde antidemokratik kurumların simgesi durumuna gelmiş YÖK'e karşı savaşımın bir parçası olduğu da unutulmamalıdır.

EĞİTİM-GENÇLİK DİZİSİ

Yaşadığımız günler içinde yaklaşık 40 bin üniversite öğrencisinin okullarıyla ilişiği kesiliyor. YÖK acımasız bir hızar gibi çalışıyor. Sudan gerekçelerle öğrenim hakkının yokedilmesi karşısında nasıl susulabilir? Onbinlerce gencin geleceğinin yok sayılmasına karşı çıkabilmek için ilkin sorunun iyi kavranması gerekiyor. Bu kitapta, "Atılmalar"ın nedenleri, yasadışılığı, sonuçları ve karşı çıkılması için neler yapılabileceği araştırılıyor. "Öğrenci Kıyımı", akademik bir sorunun siyasal bir soruna dönüşmesinin öyküsü içinde, üniversite öğrencileri, aileleri ve araştırmacılar için kaynak bir kitap olarak hazırlandı.

250 Lira